

ni érdemes, hogy e területet az 1550–70-es években, a török végvári harcok idején, Palonai Magyar Bálint védte és uralta. Elképzelhető, hogy a bézsényi földvár az általa védett török kori fonyódi palánkvár külső övezetéhez tartozhatott. Az ilyen kisebb fiók- vagy tarisznyavárak, úgymint a bézsényi, Ordacsehi-Kisvár, Zárda-vár, szőlősgyöröki egy-egy É-D-i vagy Ny-K-i irányú utat zártak le. E vár eredetét tekintve azonban van egy másik elképzelés is. A törökök 1570-ben komolyabban is támadták Fonyódot, és erről egy híradás is szól. 1570–71-ben kelt levelekben arról panaszkodik Magyar Bálint felesége Lengyel Brigitta, hogy a török castellumot, tehát várat emelt Fonyód ellenében Bézsényben. Ez lehetett a lelőhelyünkön lévő vár. Az 1550–1570-es évek portyázásokkal zavart élete 1575-ben, Fonyód elestével ért véget.

A lelőhely ÉÉNy-i részén feltártunk egy 17–18. századi, késő középkori–kora újkori települést is. Itt gödrök, egy kút, pásztorépítmények, árkok kerültek felszínre. Kiemelhetjük azokat a viszonylag ritkának számító, nagyméretű, alapárkos-cölöpszerkezetes, illetve tűzhelyes veremépítményeket, amelyeket tüzelősólnak, valamint pincének határozhatunk meg néprajzi párhuzamok alapján. A fenti, török kori temető és e település viszonya nem tisztázott, azonban elképzelhető, hogy e faluhoz, vagy annak korai részéhez tartozott a sírmező. E települést az 1783-as I. katonai felmérés térképe is jelzi. E településhez köthető Bézsény templomának végleges pusztulása, kőanyagának elhordása is. A telepobjektumokból valószínűleg e templom faragott kövei, oltárköve, kapuperselye kerültek elő.

Az M7-S33 Fonyód, Fehérbézsény lelőhelyen 53 189 m²-en (a másodlagos humuszolással együtt) 1600 objektumot tártunk fel. A különböző településmaradványok a megkutatott területen eltérő mértékben, csoportosan, illetve elszórtan jelentkeztek.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

147. Fonyód, Feketebézsény

(Somogy megye) R

Az S33 lelőhelytől DNy-ra, a Kaposvár–Fonyód műút túlsó, Ny-i oldalán terül el az S34 lelőhely, ahol folytatódik tovább a leendő nyomvonal. Az itt lévő nagy kiterjedésű akácos miatt csak max. 3000 m²-es terület feltáráására volt lehetőség. E részen 1884 m²-t humuszoltunk le, amelyből egyelőre 836 m²-t nyestünk meg. A felületen elszórtan tucatnyi, valószínűleg őskori (rézkori) gödör folytja látszott.

GALLINA ZSOLT – SOMOGYI KRISZTINA

148. Főnyed határa

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ró, Á, Kk, Kú

2003. december 17–18-án terepbejárást végeztünk a település közigazgatási területén, rendezési tervhez kapcsolódó régészeti örökségvédelmi hatástanulmány előkészítéseként.

A vizsgálat során először a terület domborzati, vízrajzi viszonyait vizsgáltuk meg, ezt állapotfelmérés követte. Ahol erre lehetőségünk volt (szántás, vetés, tarló), ott extenzív terepbejárást is végeztünk.

Összesen 13 lelőhelyet azonosítottunk a kutatás során, ezek jellege: őskori (azon belül nem meghatározható korú) település; az újkőkori dunántúli vonaldíszes kerámia kultúra települései; rézkori (badeni kultúra) települések; kora bronzkori települések; bronzkori (dunántúli mészbetétes kerámia) temetkezés?; bronzkori (dunántúli mészbetétes kerámia?) település; késő bronzkori (urnamezős kultúra) települések; késő vaszkori (kelta) telepek; római kori telepek; Árpád-kori települések, temető és templom; késő középkori telepek és földvár, vár? kastély? kúria?; kora újkori telep.

A település külterületének nyugati fele – lényegében a nagykanizsai vasúttól nyugatra eső mélyebben fekvő területe – a Kis-Balatonhoz tartozik. Itt a mocsárból kiemelkedő szigeteken helyezkednek el a régészeti lelőhelyek. A keleti, néhány méterrel magasabb területen a lelőhelyek többsége legalább részben szántott terület-részekre esik. Az erdők egészen kis kiterjedésűek, egyetlen jelenleg ismert lelőhely kisebb részét fedi csak erdő.

Munkatársak: Szabó Zoltán, Kiss Csaba régésztechnikusok.

MARTON TIBOR – STIBRÁNYI MÁTÉ

149. Füzegyarmat, Kisharang

(MRT 6. k. 5/49 lh.)

(Békés megye) Ø

2003. november 26-án, 28-án és december 3-án megelőző feltárást végeztünk a Dágói kacsatelep gázvezetékének építésénél. A vezeték érintette a Füzegyarmat, 49. sz. lelőhelyet, ahol korábban bronzkori, vaskori és szarmata leletek kerültek elő. A 30 cm széles árok kb. 150 cm mély volt. A munka során semmilyen régészeti lelet, vagy objektum nem került elő.

MEDGYESI PÁL

150. Füzér, vár

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kö, Kú

Ebben az esztendőben négy különböző helyszínen folyt kutatás a vár területén.

Teljes egészében megtisztítottuk az omladéktól a déli palotaszárny két keleti elemét. A 17. századi írott forrásokban Rimay-boltnak, Rimay-háznak nevezett legkeletibb, nem alapincézett helyiségről kiderült, hogy egy szabálytalan, 5×6 m-es négyszögű alaprajzú, egykor dongaboltozatos, terrazzopadlós szoba. Bejárata a nyugati oldalon a vele szomszédos Ebédlopálot felől nyílt. Kőkeretes ajtajának csak a küszöbe maradt meg. A helyiségnek egykor két ablaka volt, ezek közül az északit a 17. század közepén befalazták, a másik, dél felé néző ablakból alig maradt meg valami. A szoba délkeleti sarkában árnyékszék nyílt, ennek aknáját már korábban

kitisztítottuk. Most megtaláltuk az árnyékszék tagozat nélküli ajtókeretének két nagyobb töredékét.

A helyiség 17. századi burkolatát két kutatóárral vágtuk át. A terrazzo alatt vastag, 15. századi feltöltési rétegek húzódnak.

A 9×7 m-es trapéz alaprajzú ebédlőpalota felmenő falaiból szinte semmi sem maradt meg. Az egykor gerendafödémű, kifestett falú, színes mázas és mázatlan padlótéglákkal burkolt teremről az alatta húzódó pincszakasz feltárásával szereztünk adatokat. A terem északnyugati sarkában állt – 1982-ben részben már megtalált – mázatlan, szegfűdíszes cserépkályha maradványai is napvilágra kerültek. A terem egykor dél felé nyílt gótikus keresztosztós ablakainak üléspadtöredékei, illetve néhány osztódarab is a pincét betöltő omladékból került elő.

A palota alatti pincét csak a 17. század végi, földes járószintig tisztítottuk meg. A pincébe csak a tőle nyugatra eső pincszakaszon keresztül lehetett bejutni. A déli falat alkotó Árpád-kori várfalon csorbázatok figyelhetők meg, melyek arra utalnak, hogy a pincének volt 13. századi előzménye. A kérdés további kutatást igényel. A pince keleti falában levő teherhárító ív alatti szeméregyéből jelentősebb mennyiségű 16. század végi, 17. század eleji kályhacsempe került elő.

Egy kutatóárral húztunk az északi palotaszárny Malompince nevű egységében. A pince területén korábban 13–15. századi tűzhelyeket találtunk. Egy 13–14. századi tűzhely maradványai ebben az árokban is előkerültek, megerősítve azt a korábbi megfigyelésünket, hogy az északi palotaszárny és a gazdasági szárny 15. század végi felépülte előtt ezen a területen folyt a sütés-főzés.

A várudvar felső, keleti részén jelentős nagyságú területet tisztítottunk meg a törmeléktől. Az udvar szintjét a középkorban a többé-kevésbé vízszintesre faragott sziklafelszín alkotta, melyet csak vékony pusztulási réteg borított.

A várba vezető sziklalépcső alatti, a forrásokban Párkányinak nevezett alsóvárban egy 7×5 m-es, szabálytalan négyszög alaprajzú kőépület (istálló?) kisebb részletét tártuk fel. E területről egyelőre csak kora újkori leletanyag került elő.

SIMON ZOLTÁN

151. Galambok, Hársas-erdő

(Zala megye) Ó, Kk

2003 őszén végeztünk terepbejárást az M7 autópálya Sormás–Nagykanizsa (215,5–206,2 kmsz.) közötti és Nagykanizsa–megyehatár (206,2–186,7 kmsz.) közötti szakaszain. Ezeket a szakaszokat 1992-ben dr. Horváth László, 2001 őszén és 2002 tavaszán Fekete Csanád végezték terepbejárást. Mi 2003-ban már nemcsak a főpályán, hanem az úgynevezett kapcsolódó utak által érintett területeken is elvégeztük a lelőhelyek felderítését.

A falu belterületétől DK-re, a Galamboki-vízfolyás és a Malom-patak összefolyása közelében, a Malom-pa-

tak nyugati partjára enyhén lejtő dombon (726. sz. lh.) a rossz megfigyelési körülmények ellenére kb. 150 m átmérőjű területen, elszórtan találtunk apró, kopott, közelebről meg nem határozható őskori, valamint késő középkori edénytöredékeket.

KVASSAY JUDIT – HORVÁTH LÁSZLÓ – SZÁRAZ CSILLA –

FRANKOVICS TIBOR

152. Galgagyörk, Csonkás-hegy 2.

(Pest megye) Pa, U

2003. március 23-án, április 26-án és május 17-én végeztünk terepbejárást a területen.

Az 1. számú leletkoncentrációból, a magassági pont környékéről csak viszonylag kevesebb leletet gyűjtöttünk. A 2. sz. koncentráció a magassági ponttól kb. 100 méterre véget ér, ez után már csak szórványosan találtunk leletanyagot.

A nagyobb kiterjedésű 2. koncentrációban mintegy száz pattintékot és egy középső paleolitikus jellegű bifaciális bázistöredéket találtunk. A plató tetején csak szórványosan találtunk néhány szilánkot és pattintékot, egyebek mellett egy feltehetően újkőkori obszidiánt. Ugyanitt egy üveges kvarcporfírból készült pengeszzerű szilánkot is találtunk.

A meredek lejtőn gyűjtött leletek feltehetően másodlagos helyzetben fekszenek. Említésre méltó egy felső paleolitikus jellegű levélhegy, amely körül viszonylag sok pattintékot gyűjtöttünk, illetve egy hidrokvarcitből készült bifaciális töredék, amely a korábbi leletektől északabbra, eddig üres területen került elő. A tábla szélén futó földúttól és a levélhegytől egyaránt kb. 30 m-re, a vadászles és a levélhegy előkerülési helye között félúton egy erősen dehibrált obszidiáneszköz, a levélhegy és az említett bifaciális bázistöredék közötti területen egy frissen törött, kvarcporfírból készült, bifaciális kaparó került elő. Ez utóbbi feltehetően másodlagos helyzetben, lecsúszva került elő, éppúgy, mint a földút mellett talált számos kvarcporfírszilánk is. A pad vonalától 3–4, az úttól 40 méterre egy levél alakú kaparót találtunk. A bifaciális bázistöredék, illetve a szántás szélén álló „táblás fa” vonalában, a földút mellett egy üveges kvarcporfírból készült keresztélű kaparó került elő.

A tábla szélén álló vadles előtti kisebb mélyedésben néhány szórványos pattintékot találtunk, a mélyedés peremén néhány andezitszilánk került elő.

Északabbra, a földúttól 35–40 méterre, a plató peremén találtunk nagyobb mennyiségű leletet: ezen a helyen valószínűleg kiékelődött a kultúrréteg. Itt, a múltkori levélhegy és a most előkerült levél alakú kaparó vonala között két bifaciális eszköz töredéke került elő, a töredék és a keresztélű kaparó vonalában egy harmadik bifaciális és egy kvarcporfírszilánkot találtunk. A bejárások eredményeként megállapítható, hogy a fő lelőhely a törött fától a „táblás fa” (a keresztélű kaparó és a bifaciális töredékek) vonaláig tart, a lejtő peremén sú-